

”Imperialismin huutava vääräys”

Joel Kuortti

Eino Lyytinen pohtii *Tieteessä tapahtuu* -lehdessä 6/2005 brittiläisen maailmanvallan siunauksellisuutta tai vääräyttä. Hän jättää mil-lään tapaa vastaamatta otsikkonsa kysymykseen siitä, oliko se siunaus vai vääräys, mutta kirjoituksen rakenne osoittaa, että hyvän tekemisestä loppujen lopuksi oli kyse. Lyytinen nimittäin siteeraa ”hyväntekijä” Joseph Chamberlainia, joka vertaa imperialismia slummien puhtaanapitoon ja päättää kirjoituksensa: ”britti-imperiumin valta toimi kaikkien, erityisesti slummien asukkaiden ja vähemmän onnekkaiden maiden ‘pakanain’ hyväksi”.

Lyytisen kirjoituksessa katse on tiiviisti imperiumin keskuksessa, vaikka se väittääkin tar-

kastelevansa kolonialismin vaikutuksia kolonisoitujen kansojen elämässä.

Tämä katse näkyy myös Lyytisen käyttämissä lähteissä. Niin John Bowlen 1970-luvun *The Imperial Achievement*, R. F. Hollandin *European Decolonization, 1918–1981* kuin Paul Kennedyn *The Rise and Fall of the Great Powers* katsovat imperiumia sisältä päin, tarkastellen vaikutuksia kolonisoivan emämaan kannalta, ”valkoisen miehen taakkana”. Näiden lisäksi lähteinä mainitaan vain David Cannadinen *History In Our Time*, kirjoittajan kirja-arvostelujen antologia, ja Lyytisen oma artikkeli ”Imperiumi josta tuli hyvinvointivaltio”. Lähteiden joukossa ei ole yhtään imperiumikriittistä puheenvuoroa saati ”hyväntekeväisyyden” kohteiden omaa analyysiä.

Kriittisinä puheenvuoroina Lyytisen kirjoituksessa nousevat esiin niiden tutkijoiden äänet, ”jotka korostavat siirtomaakausilla olleen myönteisiäkin saavutuksia”. Tämä on varsin kolonialistinen lähtökohta ja kolonialisminvastainen liikehdintäkin kuitataan siirtomaiden kannalta merkittävän nationalismin nousuna. Lyytinen ei lainkaan tuo esiin niitä imperialismin kolonisoidun subjektin subjektiviteettiin kohdistuvia episteemisen väkivallan muotoja, joita ovat kritisoineet esimerkiksi Edward W. Said (1993), Homi K. Bhabha (1994) ja Gayatri Chakravorty Spivak (1999).

Toisaalta jo Adam Smith esitti kirjassaan *The Wealth of Nations* (1776), että Iso-Britannia voisi luopua siirtomaistaan (joskin aiheellisesti epäillen, ettei se näin tulisi vapaaehtoisesti tekemään). Smithin mielestä se ”ei vain vapauttaisi kolonioiden rauhan turvaamisen vuosittaisista kustannuksista vaan jonka seurauksena voisi olla kauppasopimus, joka takaisi vapaan kaupan, josta olisi enemmän hyötyä koko kansalle, joskin vähemmän kauppiaille”. Tämän lisäksi Smith listaa ystävällisten suhteiden eduksi sen, että väkivallan vieraannuttamat kolonisoidut voisivat siten tulla oikeiksi ystäviksi, ”uskollisimmiksi, välittävimmiksi ja jalomielisimmiksi liittolaisiksemme” (Smith 581–582; suom. JK).

Lyytinen näyttääkin pitävän britti-imperialismia hyväksyttävänä. Aikoinaan Suomessakin monet näkivät esimerkiksi brittien keskeisen siirtomaan Intian kolonisaation oikeutettuna ja Jussi Teljo kirjoitti 1930-luvun alkaessa: ”Ken ennakolluulottomasti tarkastelee Intian kysymystä, ei voi tulla muuhun tulokseen, kuin että sekä Intialle itselleen että koko muullekin maailmalle olisi kaikkea muuta kuin edullista, jos Intian itsenäisyysmiehet nyt onnistuisivat pyrkimyksissään ja Englannin valta kukistettaisiin”.

Vaikka Teljo näkeekin englantilaisen hallinnan itsekkäänä, on se hänestä kuitenkin ”viisas ja luja”, sillä Intia, ”jossa kansan suuri enemmistö on niin alhaisella sivistysasteella ja sivistyneistökin vielä varsin alhaisella ’intelligent-sija-asteella’ ja jossa mielettömät uskonnolliset käsitykset vielä mitä pahimmalla tavalla ehkäisevät kaikkea sekä aineellista että henkistä kehitystä, ei voi olla kypsä itsenäisyyteen” ja vaipuisi ”täydelliseen anarkiaan ja bolshevismiin.” Siirtomaavalta edustaa tässä katsannossa järjestystä, sivistystä, edistystä; kaikkea sitä mikä siirtomailta puuttuu (Teljo 1930, 240).

Siirtomaavalta ei kuitenkaan ollut itsestään-selvyyys vaan se rakennettiin käsityksille sivilisaatiosta, joita vastaan asetettiin tuota sivilisaa-

tiokäsitystä rakentava kolonisoitu toiseus, jota Said analysoi *orientalism*-käsitteen kautta (Said 1978). Kirjassaan *Imperiumi* Michael Hardt ja Antonio Negri tiivistävät tätä kolonialismiin sisäänrakennettua mekanismia seuraavasti: ”Ei-eurooppalaisen toiseuden kielteinen konstruktio luo lopulta perustan itse eurooppalaiselle identiteetille ja pitää sitä pystyssä” (2005, 133).

Kolonialismin sivilisoivaan missioon uskovat ovat perustelleet uskoaan milloin uskonnollisin, milloin kulttuurisin perustein. Britti-imperiumin missioon uskovan kieli on myös rasismin kieltä, ”sosiaalisena missiona käsitetyn imperialismiin pimeä puoli” (Spivak 1991, 807). Lyytisen kirjoitus ei missään vaiheessa aseta kyseenalaiseksi kolonialististen ’hyväntekijöiden’ toiseuttavaa, rasisista kieltä ’pakanamaiden slummien puhtaanaapitoineen’. Siihen ei riitä, että (kyseenalaisesti ja perustelematta) väitetään, että brittiläisten imperiumi ”käytti vähemmän pakkovaltaa kuin muut vastaavat imperiumit”. Näin kirjoitus asettuu tukemaan rasismin kieltä.

Lyytinen viittaa myös sellaiseen katsantoon, jossa ”brittiläinen maailmanvalta kuuluu historian suurten vääryyksien joukkoon”. Vaikka se imperialismiin ’siunauksellisuuden’ puolesta puhujia jo vaivaakin, ei tämän katsannon ääntä ole vielä juurikaan kuultu.

KIRJALLISUUTTA

- Bhabha, Homi K. (1994): *The Location of Culture*. London: Routledge.
- Hardt, Michael & Antonio Negri (2005): *Imperiumi*. Suom. Arto Häilä, Mika Ojakangas, Taina Rajanti, Olli Sinivaara, Akseli Virtanen & Jussi Vähämäki. Helsinki: WSOY.
- Said, Edward W. (1993): *Culture and Imperialism*. London: Chatto & Windus.
- (1978) *Orientalism*. New York: Pantheon Books.
- Smith, Adam (1937 [1776]): *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. Toim. E. Carran. New York: The Modern Library.
- Spivak, Gayatri Chakravorty (1999): *A Critique of Post-colonial Reason*. Cambridge & London: Harvard University Press.
- (1991): ”Three Women’s Texts and a Critique of Imperialism.” Teoksessa *Feminisms: An Anthology of Literary Theory and Criticism*. Toim. Robyn R. Warhol & Diana Price Herndl. New Brunswick: Rutgers University Press. 798–814.
- Teljo, Jussi (1930): ”Katsaus ulkomaihin: Brittiläisen maailmanvallan vaikeuksia: Intian ja Egyptin pulmat”. *Valvoja-Aika* 8, 231–242.

Kirjoittaja on erikoistutkija Joensuun yliopiston vieraiden kielten laitoksella sekä dosentti Jyväskylän yliopiston Nykykulttuurin tutkimuskeskuksessa.